

Izabela Szamrej-Baran

Deprywacja materialna w gospodarstwach domowych w Polsce na tle państw członkowskich UE

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 46/1, 169-182

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DOI:10.18276/sip.2016.46/1-13

Izabela Szamrej-Baran*

Uniwersytet Szczeciński

DEPRYWACJA MATERIALNA W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH W POLSCE NA TLE PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UE

Streszczenie

W artykule, za pomocą wybranych mierników, przedstawiono poziom deprivacji materialnej w Polsce na tle Unii Europejskiej oraz nowych krajów członkowskich (NMS12). Ponadto przeanalizowano wpływ składu gospodarstwa domowego na zagrożenie ciężką deprivacją materialną, a także zbadano związek deprivacji materialnej z ubóstwem ekonomicznym. Wyniki wskazują, że w krajach UE występują różnice w sytuacji materialnej gospodarstw domowych tego samego typu nie tylko w ramach poszczególnych krajów, ale i pomiędzy tymi krajami. W artykule wykorzystano metodę analizy wskaźnikowej, porównań i dedukcji.

Słowa kluczowe: deprivacja materialna, ubóstwo i wykluczenie społeczne, strategia Europa 2020

Wprowadzenie

Termin ubóstwo ma wiele definicji, ale jego powszechne znaczenie jest ogólnie znane, synonimami tego pojęcia są: bieda, niedostatek, niewystarczająca ilość lub brak środków materialnych potrzebnych do zaspokojenia podstawowych potrzeb

* E-mail: izabela.szamrej-baran@usz.edu.pl.

jednostki na pożądanym poziomie. Poszukiwanie jednej, powszechnie stosowanej definicji jest jednakże z góry skazane na niepowodzenie, jest to bowiem kategoria zmienna terytorialnie i czasowo oraz wysoce zależna od poglądów badacza zajmującego się tym zjawiskiem. Niemal co czwarty mieszkaniec był w 2014 roku zagrożony ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.¹ Tak znaczna grupa osób żyjąca na marginesie społeczeństwa osłabia spójność społeczną i ogranicza potencjał rozwojowy Europy, dlatego też walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym jest jednym z priorytetów *Strategii Europa 2020 na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Szefowie państw UE podjęli zaś zobowiązanie, że do końca 2020 roku wydzwigną z ubóstwa oraz wykluczenia społecznego co najmniej 20 milionów Europejczyków.

Postęp w realizowaniu założeń *Strategii* jest monitorowany przy wykorzystaniu określonych wskaźników. W przypadku działań dotyczących ograniczenia ubóstwa, głównym wskaźnikiem monitorującym jest „wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym”. Jest on oznaczony jako główny wskaźnik monitorujący, a definiuje się go jako odsetek osób, które są zagrożone ubóstwem lub doświadczają pogłębionej deprivacji materialnej albo żyją w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy, jako udział z całej populacji (*Dezagregacja...*, 2014, s. 16). Grupuje on trzy podwskaźniki:

- wskaźnik zagrożenia ubóstwem, po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych;
- wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy;
- wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej.

Zarówno wskaźnik główny, jak i trzy podwskaźniki, obliczane są na podstawie wyników badania EU-SILC².

Celem artykułu jest przedstawienie poziomu kształtowania się jednego z podwskaźników monitorujących zagrożenie ubóstwem oraz wykluczeniem społecznym – wskaźnika deprivacji materialnej – w Polsce na tle UE oraz NMS. Pojęcie do prezentacji sytuacji materialnej jest bardzo różnorodne (dochody, ubó-

¹ Dane Eurostatu <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database> (28.05.2016)

² Europejskie Badanie Dochodów i Warunków Życia Ludności EU-SILC (European Union – Survey of Income and Living Condition) zostało wprowadzone w Polsce w 2005 r. EU-SILC jest badaniem, które dotyczy dochodów, sytuacji społeczno-ekonomicznej, materialnej, jak i warunków życia Europejczyków.

stwo, wyposażenie w określone dobra trwałego użytku). Skupiono się na pokazaniu bieżącej sytuacji materialnej (głównie deprywacji materialnej) gospodarstw domowych w Polsce i w wybranych krajach europejskich.

1. Deprywacja materialna – określenie i pomiar zjawiska

Deprywacja materialna, według definicji Eurostatu oraz GUS, to wymuszona niemożność (a nie rezygnacja z własnego wyboru) zaspokojenia 3 z 9 potrzeb, uznanych w warunkach europejskich za podstawowe, ze względu na problemy finansowe. Do potrzeb tych zaliczamy:³

- 1) Opłacenie tygodniowego wyjazdu wszystkich członków gospodarstwa domowego na wypoczynek raz w roku.
- 2) Spożywanie mięsa, ryb (lub wegetariańskiego odpowiednika) co drugi dzień.
- 3) Ogrzewanie mieszkania odpowiednio do potrzeb.
- 4) Pokrycie niespodziewanego wydatku (w wysokości odpowiadającej miesięcznej wartości granicy ubóstwa relatywnego, przyjętej w danym kraju, w roku poprzedzającym badanie).
- 5) Terminowe regulowania opłat związanych z mieszkaniem, spłatą rat i kredytów.
- 6) Posiadanie telewizora kolorowego.
- 7) Posiadanie samochodu.
- 8) Posiadanie pralki.
- 9) Posiadanie telefonu (stacjonarnego lub komórkowego).

Deprywacja materialna ma dwa wymiary: wymiar „presji ekonomicznej” (ang. *economic strain*), do którego zalicza się 5 potrzeb, znajdujących się na początku powyższej listy oraz wymiar „dóbr trwałych” (ang. *durables*), do którego zaliczamy pozostałe 4 potrzeby.

Do mierzenia poziomu deprywacji materialnej służą dwa wskaźniki:

- Wskaźnik deprywacji materialnej, definiowany jako odsetek osób w gospodarstwach domowych, które wskazały na brak możliwości zaspokojenia co najmniej trzech z dziewięciu powyższych potrzeb.

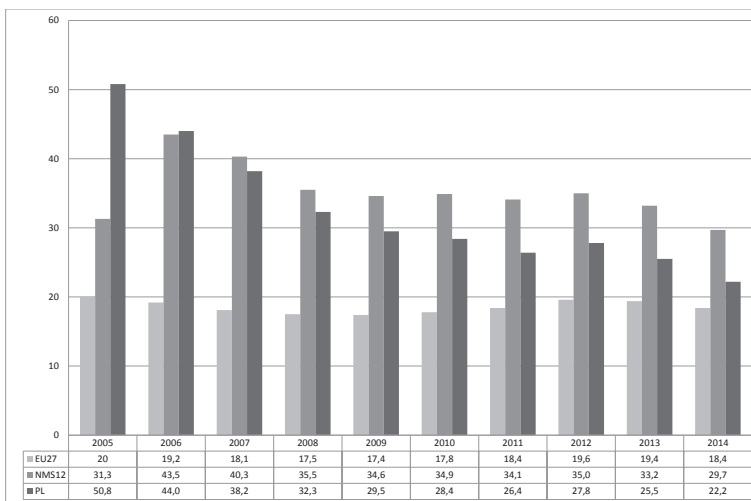
³ Opis wskaźnika dostępny na portalu: <http://strateg.stat.gov.pl> (1.05.2016).

- Wskaźnik pogłębionej deprywacji materialnej to niezaspokojenie co najmniej czterech z dziewięciu potrzeb.

Wskaźniki te pokazują niemożność pozwolenia sobie na rzeczy uważane przez większość ludzi jako pożądane lub nawet niezbędne do godnego życia. Wartości powyższych wskaźników w Polsce na tle UE oraz NMS pokazano na wykresach 1 i 3.

Poziom deprywacji materialnej w Polsce w 2014 roku wynosił 22%, co oznacza, że co piąty Polak miał problem z zaspokojeniem co najmniej 3 z 9 potrzeb. Od 2005 roku wskaźnik ten znacznie zmalał, gdyż wówczas wynosił ponad 50%, co oznacza, że aż co druga osoba była zagrożona deprywacją materialną. W 2005 roku różnica między wartościami wskaźników w Polsce i w UE była znaczna i wynosiła ponad 30 punktów procentowych, zaś między średnią dla NMS i Polską była prawie 20 punktowa przepaść.

Wykres 1. Wskaźnik deprywacji materialnej w Polsce na tle UE (27 państw) i NMS (12 państw) w latach 2005–2014

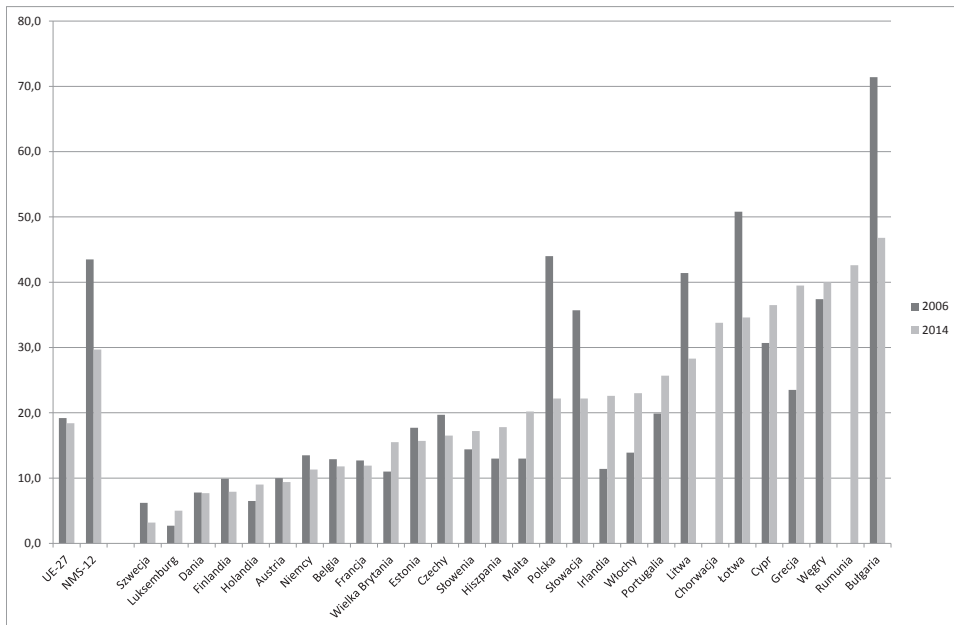

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W 2006 roku wskaźnik deprywacji materialnej w Polsce spadł, a w NMS wzrósł i poziomy wyrównały się, a od 2007 roku wartości wskaźnika w Polsce są niższe niż w NMS. Nadal jednak kształtują na poziomie wyższym niż w UE, ale różnica nie jest już tak znaczna, jak w 2005 roku.

Na wykresie 2 przedstawiono wartości wskaźnika deprivacji materialnej w poszczególnych krajach UE w 2006 roku (dla 2005 roku brakowało zbyt wielu danych) i ponownie w 2014 roku. W 2006 roku najwyższe wartości wskaźnika zaobserwowano w Bułgarii – ponad 70% oraz na Łotwie i w Polsce, a także na Litwie i Słowacji, a najniższe w Luksemburgu, Szwecji i Holandii.

Wykres 2. Wskaźnik deprivacji materialnej w krajach UE w latach 2006 i 2014
Posortowane według wartości wskaźnika w 2014 roku

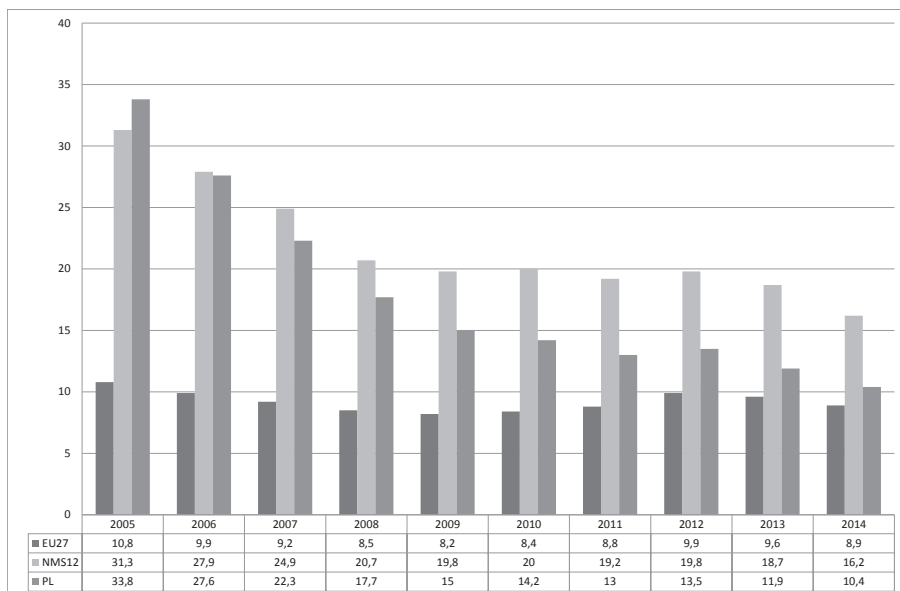
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W 2014 roku Polska spadła z 3. na 13. miejsce w rankingu zagrożenia deprivacją, czyli nastąpiła znaczna poprawa sytuacji w naszym kraju – wskaźnik zmalał o 21 p.p. (niemal o 50%). Największy bezwzględny spadek nastąpił w Bułgarii – o 24 p.p. (czyli o 34%), ale z wynikiem 46% znajduje się ona nadal na niechlubnym pierwszym miejscu rankingu. Również na Słowacji sytuacja znacznie się poprawiła, jednak spadek o 13 p.p. (38%) nie wystarczył, aby wyprzedzić Polskę w tym rankingu i Słowacja uplasowała się na 12. miejscu w 2014 roku. Znacznym względnym spadkiem wskaźnika może pochwalić się także Szwecja – wynosi on ponad 48%.

W wartościach bezwzględnych to tylko 3 p.p., ale o tyle ważne, że pozwoliły znaleźć się temu państwu na końcu rankingu. Szwecja tym samym wyprzedziła Luksemburg, który wiódł prym na tej liście od 2004 roku do 2010 roku. W Luksemburgu miał miejsce jeden z wyższych względnych przyrostów wskaźnika, bo aż o 85% (2,3 p.p.). Najwyższy 98% wzrost zaobserwowano w Irlandii – wartość wskaźnika wzrosła o ponad 11 p.p., z poziomu 11,2% w 2006 roku do 22,6% w 2014 roku. Pogorszenie nastąpiło również w Grecji (wzrost o 16 p.p., czyli o 68%), we Włoszech (9 p.p., 68%) oraz na Malcie (7 p.p., 55%).

Na wykresie nr 3 przedstawiono kształtowanie się wartości wskaźnika pogłębianej deprivacji materialnej w Polsce na tle średnich wartości policzonych dla UE oraz NMS. Tu również można zauważyć olbrzymi, bo aż trzykrotny spadek wartości wskaźnika w Polsce na przestrzeni badanych lat. Tempo spadku wartości wskaźnika w NMS było dużo słabsze, czyli sytuacja w Polsce poprawiła się znacznie bardziej, niż w innych państwach z naszego regionu. Nadal jednak wartość wskaźnika jest się nieco wyższa niż średnia dla całej UE.

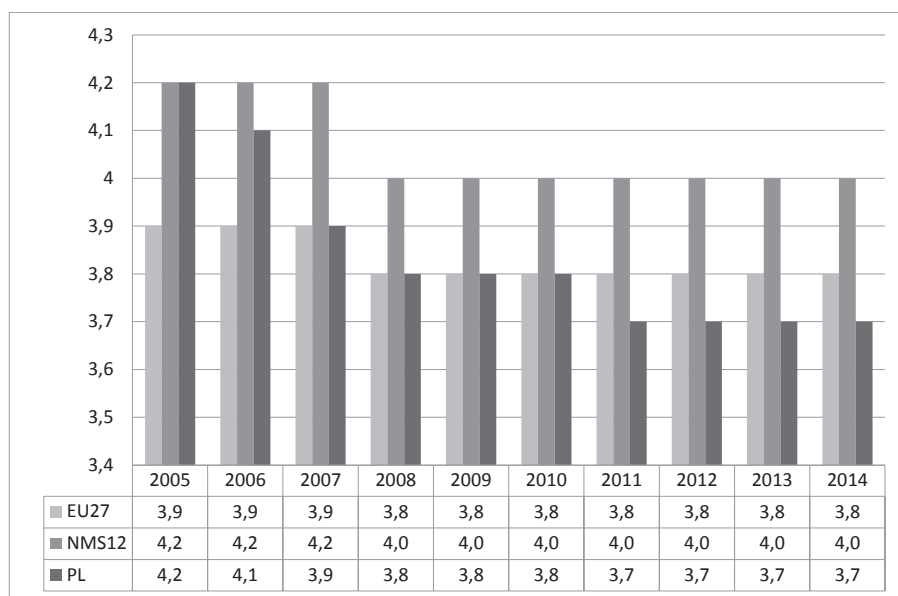
Wykres 3. Wskaźnik pogłębianej deprivacji materialnej w Polsce na tle UE (27 państw) i NMS (12 państw) w latach 2005–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Na wykresie 4 przedstawiono przeciętną liczbę niezaspokojonych potrzeb w Polsce na tle UE oraz NMS. Średnia dla Polski w 2005 roku wynosiła 4,2 i była taka sama jak średnia w NMS oraz wyższa niż średnia w UE (3,9). W 2014 roku średnia liczba niezaspokojonych potrzeb w Polsce wynosi 3,7 i była niższa zarówno od średniej dla NMS jak i unijnej. Należy zauważyć, że wartość ta jest dość wysoka i plasuje Polskę pomiędzy materialną deprivacją i ciężką materialną deprivacją – jednakże zmierza w dobrym kierunku.

Wykres 4. Średnia liczba niezaspokojonych potrzeb (z 9) wśród osób dotkniętych deprivacją materialną w Polsce na tle UE (27 państw) i NMS (12 państw) w latach 2006–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

2. Deprivacja materialna ze względu na skład gospodarstwa domowego

W tej części artykułu przeanalizowano wpływ składu gospodarstwa domowego na zagrożenie ciężką deprivacją materialną. Analizie poddano gospodarstwa jednoosobowe ogółem oraz w podziale na płeć, gospodarstwa dwuosobowe osób młod-

szych i starszych, a także dokonano porównania między gospodarstwami z dziećmi i bez dzieci na utrzymaniu. Zbadano również przypadek samotnego rodzicielstwa. Dane zostały zaprezentowane w tabeli 1.

W większości krajów unijnych to właśnie ta ostatnia grupa jest najbardziej zagrożona ciężkim ubóstwem materialnym, na poziomie UE średnia wynosi aż 19% wśród samotnych rodziców. Dla porównania: gospodarstwa domowe z dziećmi są zagrożone w 8%, a bez dzieci – w niemal 10%. 11,7% gospodarstw zagrożonych deprivacją to gospodarstwa jednoosobowe, przy czym na poziomie unijnym częściej są zagrożone gospodarstwa mężczyzn niż kobiet, jednakże różnica nie jest znaczna. Dorośli z trójką lub większą liczbą dzieci są dwukrotnie bardziej zagrożeni niż z jednym lub dwojgiem dzieci. Te dwa ostatnie typy gospodarstw oraz gospodarstwo z młodszymi dorosłymi to najmniej zagrożone deprivacją gospodarstwa w UE. Częściej zagrożone są gospodarstwa osób starszych (Perek-Białas, 2013, s. 295). Samotne rodzicielstwo przyczynia się do deprivacji materialnej gospodarstw w większości krajów unijnych. Inna sytuacja jest w Polsce, gdzie najbardziej zagrożone są gospodarstwa jednoosobowe mężczyzn, jednak różnica wartości wskaźnika między tymi dwoma typami gospodarstw jest niewielka. Podobnie jest w Chorwacji, na Litwie i w Portugalii, tu również bardziej zagrożone są jednoosobowe gospodarstwa mężczyzn. Odmiennie jest w Bułgarii, gdzie najbardziej zagrożone ciężką deprivacją materialną są rodziny z trojgiem i większą liczbą dzieci – wskaźnik w przypadku tego typu gospodarstwa wynosi prawie 90%, a także na Słowenii i Finlandii, gdzie częściej zagrożone są gospodarstwa młodszych dorosłych. Kraje takie jak Rumunia, Bułgaria, Węgry i Grecja to państwa, w których wskaźniki ciężkiej deprivacji materialnej są najwyższe i znacząco zawiżają one średnią dla NMS.

Krajem o najwyższych wartościach wskaźnika jest Bułgaria – dotyczy to wszystkich typów gospodarstw. Państwem, w którym większość wskaźników jest na najniższym poziomie jest Szwecja. Jedyne w przypadku gospodarstw z osobami powyżej 65. roku życia oraz dorosłych z jednym, dwojgiem oraz trojgiem i więcej dzieci na utrzymaniu prowadzenie oddała Luksemburgowi.

Tabela 1. Wskaźnik ciężkiej deprivacji materialnej według składu gospodarstwa domowego w 2014 roku

	Gospodarstwa jednoosobowe		Gospodarstwa dwuosobowe		gospodarstwa domowe z dziećmi				Gospodarstwa domowe					
	Ogółem	poniżej 65 roku życia	65 lat i powyżej	kobiet	mężczyzn	ogółem	dorośli w wieku do 65 roku życia	przynajmniej jeden z dorosłych w wieku powyżej 65 roku	2 dorosłych +1 dziecko	2 dorosłych+2 dzieci	2 dorosłych + 3 i więcej dzieci	z dziećmi	bez dzieci	Samotny rodzic z dzieckiem lub dziećmi na utrzymaniu
Wyszczególnienie	Ogółem													
EU27	8,8	11,7	13,7	9,0	12,3	5,3	6,2	4,2	6,3	6,3	11,3	7,9	9,8	(m)19,1
NMS12	16,1	23,4	23,8	23,0	24,8	14,3	14,7	13,9	11,4	11,7	24,2	15,8	16,4	(m)32,6
Polska	10,1	17,4	19,4	15,4	(m)22,1	9,5	9,9	9,0	5,9	6,4	13,8	11,6	8,9	21,5
Polska 2005	35,8	44,6	43,7	45,5	44,7	30,6	27,9	34,0	23,8	25,8	43,9	33,2	33,2	53,0
Belgia	5,9	10,4	14,1	4,1	8,7	2,7	4,0	1,2	3,9	4,0	6,0	5,3	6,4	(m)17,1
Bulgaria	33,1	54,2	46,0	60,3	44,7	36,6	32,6	40,3	29,5	28,7	(m)89,3	33,9	32,3	59,4
Czechy	6,7	9,7	11,9	7,6	10,5	8,7	4,6	4,1	5,6	4,0	14,4	5,6	7,8	(m)24,1
Dania	3,2	6,4	(m)8,8	1,6	5,2	7,7	1,5	2,3	1,9	0,7	4,5	3,6	2,9	(m)9,0
Niemcy	5,0	10,8	(m)12,5	7,3	10,3	11,3	2,4	3,6	2,5	2,5	5,8	5,4	4,4	(m)12,4
Estonia	6,2	9,8	10,4	9,0	8,8	11,4	6,4	6,7	4,6	2,2	6,1	7,1	5,3	(m)15,7
Irlandia	8,4	11,2	15,6	5,9	9,2	13,5	4,0	5,8	7,8	6,3	10,0	5,6	10,1	(m)25,1
Grecja	21,5	23,0	28,3	17,4	21,5	25,3	16,4	20,4	19,9	19,5	31,4	19,7	23,5	(m)35,5
Hiszpania	7,1	7,4	11,2	2,3	5,3	9,8	4,3	6,4	6,2	6,9	13,8	5,5	8,5	(m)14,7
Francja	4,8	8,0	10,9	4,0	8,3	7,7	2,0	2,4	3,5	1,7	5,8	4,1	5,4	(m)17,7
Chorwacja	13,9	22,4	26,6	19,8	19,6	(m)27,7	14,4	15,9	13,2	11,1	18,4	16,5	11,8	14,8
Włochy	11,6	12,8	14,1	11,2	12,5	13,1	8,2	10,2	7,0	8,3	17,2	10,4	12,8	(m)19,2
Cypr	15,3	12,9	16,4	6,3	11,4	15,2	10,7	14,9	14,3	11,0	13,8	13,2	16,8	(m)33,1
Łotwa	19,2	29,7	30,0	29,5	29,8	29,6	19,8	19,7	11,6	13,1	24,3	20,2	18,1	(m)34,3
Litwa	13,6	24,8	25,4	24,2	23,0	(m)28,1	11,8	10,3	9,9	6,8	24,5	15,8	11,6	25,1
Luksemburg	1,4	2,0	3,1	0,0	1,5	2,6	1,0	1,8	0,4	0,5	1,4	1,3	1,4	(m)6,5
Węgry	24,0	26,2	31,7	19,8	24,7	28,7	18,1	21,8	20,1	17,4	38,3	20,4	27,6	(m)47,1
Malta	10,2	14,4	19,2	9,9	12,5	16,6	6,2	5,7	5,3	7,7	17,9	8,1	12,2	(m)42,2
Holandia	3,2	6,1	8,1	3,9	7,1	6,5	1,9	2,4	1,2	3,0	1,4	3,2	3,1	(m)13,9
Austria	4,0	6,9	8,5	3,7	7,1	6,5	1,9	2,4	2,7	2,3	6,7	3,5	4,5	(m)13,9
Portugalia	10,6	15,5	16,3	14,9	14,2	(m)17,8	8,8	9,8	7,0	6,4	22,6	9,9	11,3	(m)17,9
Rumunia	25,0	34,7	32,5	36,3	33,9	36,3	21,0	21,7	15,9	22,1	34,2	22,7	26,7	(m)42,7
Słowenia	6,6	14,4	(m)16,9	11,5	13,4	15,6	6,9	8,8	4,5	2,9	5,2	8,5	5,1	15,4
Słowacja	9,9	15,0	16,2	13,9	14,9	15,2	8,6	9,8	7,0	5,1	18,6	9,0	10,6	(m)17,2
Finlandia	2,8	7,1	(m)9,5	3,3	6,3	8,1	1,4	1,8	1,4	1,3	1,5	3,5	2,0	7,6
Szwecja	0,7	1,2	(m)1,7	0,3	0,9	(m)1,5	0,2	0,2	0,4	0,8	1,9	0,5	1,0	0,9
Wielka Brytania	7,3	10,6	16,9	3,2	8,3	13,3	2,4	3,7	4,7	4,7	10,2	5,3	9,5	(m)25,3

Litera (m) w tabeli obok liczby, oznacza wartość maksymalną w kraju (poziomo), w niektórych przypadkach zaznaczono kilka wartości, ze względu na małe różnice pomiędzy nimi. Jasnoszarym tłem oznaczono maksymalne wartości w kolumnach, a ciemnoszarym – wartości najniższe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W Polsce najbardziej zagrożeni ciężką deprivacją materialną są samotni mężczyźni – niemal co czwarty doświadcza ubóstwa. Na drugim miejscu plasują się rodzice samotnie wychowujący dzieci – co piąte takie gospodarstwo nie ma możliwości zaspokojenia 4 lub więcej potrzeb. Na kolejnych miejscach znajdują się gospodarstwa dwuosobowe ludzi młodszych, z przynajmniej jednym członkiem w wieku 65 lat i powyżej oraz kobiet. Na drugim biegunie znajdują się gospodarstwa z jednym lub dwojgiem dzieci – prawie co 17 takie gospodarstwo doświadcza ciężkiej deprivacji materialnej.

W badanych latach (2005–2014) sytuacja w Polsce znacząco się poprawiła. W 2005 roku ogólny wskaźnik ciężkiej deprivacji materialnej był ponad trzykrotnie większy niż w 2014. Największe zmiany dotyczyły wartości wskaźnika w gospodarstwach z jednym lub dwojką dzieci (ponad czterokrotny spadek) oraz gospodarstw bez dzieci i dwuosobowych w starszym wieku (niemal czterokrotny spadek).

3. Związek deprivacji materialnej z ubóstwem ekonomicznym

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem wykorzystuje do identyfikacji poziom dochodu, natomiast wskaźnik deprivacji materialnej koncentruje się na możliwości zaspokojenia przez osobę lub gospodarstwo domowe pewnych, określonych potrzeb. Efekt niskich dochodów można zrekompensować przez wysokie oszczędności, dostęp do kredytu lub innych środków pozwalających na zaspokojenie potrzeb. Osoba o niskich dochodach wcale nie musi doświadczać deprivacji potrzeb. Wskaźnik deprivacji materialnej, przez skoncentrowanie się na wydatkach, bierze pod uwagę wszystkie te czynniki. Ponadto, ze względu na metodologię opracowywania, wskaźnik ten jest bardziej wrażliwy na różnice w poziomie życia pomiędzy krajami niż wskaźnik zagrożenia ubóstwem. Ten ostatni opiera się bowiem na krajowych granicach ubóstwa.

W tabeli 2 przedstawiono związek między ubóstwem a deprivacją materialną. W kolumnie trzeciej tabeli przedstawiono prawdopodobieństwa deprivacji materialnej (MD – *material deprivation*), jeśli badany był również zagrożony ubóstwem ekonomicznym ($AROP$ – *at risk of poverty*) – $P(MD=1|AROP=1)$. To prawdopodobieństwo wynosi dla Polski i Słowacji około 67%, a dla Danii i Hiszpanii – około 20%. W jaki sposób interpretuje się ten wskaźnik? W przypadku Danii i Hiszpanii oznacza on, że co piąty ubogi ekonomicznie podlega również deprivacji material-

nej, a w Polsce ponad 2/3 ubogich ekonomicznie jest również ubogich materialnie. Podobnie jest w innych, uboższych krajach UE.

W kolumnie drugiej tabeli przedstawiono natomiast prawdopodobieństwo deprivacji materialnej dla tych, którzy nie są ubodzy ekonomicznie – $P(MD=1|AROP=0)$. Wyniki kształtują się tu od 1% dla Luksemburga, do 30–36% dla Łotwy, Węgier i Polski. W ostatniej kolumnie tabeli zaprezentowano wartości ilorazu szans⁴ na deprivację materialną ze względu na ubóstwo ekonomiczne. Iloraz szans = 1 oznaczałby, że ubóstwo ekonomiczne i materialne są od siebie całkowicie niezależne. Wysokie wartości współczynnika oznaczają, że szansa na bycie ubogim materialnie wzrasta wraz z ubóstwem ekonomicznym.

Należy również rozpatrzyć przypadek krajów, w których iloraz szans jest na poziomie 1–6, a prawdopodobieństwo $P(MD=1|AROP=0)$ bardzo wysokie – powyżej 20%. Oznacza to, że związek między ubóstwem materialnym a ekonomicznym jest słabszy, czyli nie tylko ubodzy ekonomicznie mogą doświadczać deprivacji materialnej, ale może ona stać się udziałem również tych, których dochody znajdują się powyżej unijnego progu ubóstwa. Są to następujące kraje: Polska, Węgry, Cypr, Słowacja, Litwa i Łotwa.

Tabela 2. Zależność pomiędzy ubóstwem ekonomicznym a deprivacją materialną w 2007 roku

Kraj*	$P(MD=1 AROP=0)$ [%]	$P(MD=1 AROP=1)$ [%]	Iloraz szans
1	2	3	4
Hiszpania	6,6	21,4	3,8
Polska	32,2	67,3	4,3
Dania	5,1	20,5	4,7
Wielka Brytania	6,7	26,1	4,9
Węgry	32,7	70,7	5,0
Portugalia	16,3	49,7	5,1
Włochy	9,8	35,9	5,2
Cypr	24,8	63,5	5,3
Holandia	4,1	18,8	5,4
Litwa	22,1	61,4	5,6

⁴ Patrz objaśnienia pod tabelą 2.

1	2	3	4
Łotwa	36,2	76,1	5,6
Francja	8,5	34,5	5,7
Szwecja	4,2	19,9	5,7
Grecja	14,8	50,2	5,8
Słowacja	26,0	67,0	5,8
Słowenia	10,8	41,4	5,8
Niemcy	7,8	34,4	6,2
Irlandia	6,2	29,8	6,4
Austria	7,0	33,0	6,5
Estonia	9,3	41,0	6,8
Finlandia	6,1	32,4	7,4
Czechy	12,4	54,6	8,5
Belgia	6,7	41,8	10,0
Luksemburg	0,8	17,0	25,5

*Kraje zostały posortowane według ostatniej kolumny tabeli – ilorazu szans.

Objaśnienia do tabeli:

$P(MD=1|AROP=1)$ to prawdopodobieństwo materialnej deprivacji, jeśli badany jest ubogi ekonomicznie, czyli jego dochody są powyżej 60% mediany dochodów ekwiwalentnych społeczeństwa.

$P(MD=1|AROP=0)$ to prawdopodobieństwo materialnej deprivacji, jeśli badany nie jest ubogi ekonomicznie.

Iloraz szans oznacza stosunek szans na bycie materialnie i ekonomicznie ubogim do szans na bycie materialnie ubogim nie będąc ekonomicznie ubogim. Przykładowo, dla Belgii oznacza to, że szansa na bycie materialnie ubogim, będąc jednocześnie ubogim ekonomicznie (41,8/58,2=0,72) jest 10 razy większa niż ubóstwo materialne bez ubóstwa ekonomicznego (6,7/93,3=0,072).

$$Iloraz\ szans = \frac{\frac{P(MD = 1|AROP = 1)}{1 - P(MD = 1|AROP = 1)}}{\frac{P(MD = 1|AROP = 0)}{1 - P(MD = 1|AROP = 0)}}$$

Źródło: Income poverty and material deprivation in European countries. *Eurostat Population and social conditions, Methodologies and working papers*, Luksemburg 2010, s. 25.
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5849337/KS-RA-10-030-EN.PDF/872d605c-ec9a-4ecd-85cd-cae2b0dc5d4e> (1.05.2016).

Podsumowanie

Liczba dotkniętych deprawacją materialną lub nawet ciężką deprawacją materialną w UE utrzymuje się na dość wysokim poziomie, a osoby te często zbyt długo znajdują się w sytuacji wykluczenia (deprawacja stała). Co czwarty Europejczyk jest zagrożony ubóstwem ekonomicznym lub wykluczeniem społecznym, co piątego dotyczy zjawisko deprawacji materialnej, a co jedenasty znajduje się w bardzo ciężkiej sytuacji, ze względu na brak możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb. Najgorsza sytuacja w tym zakresie dotyczy nowych państw członkowskich – w szczególności Bułgarii, Rumunii i Węgier – w których wskaźniki deprawacji osiągają bardzo wysokie wartości. W Polsce sytuacja jest nieco lepsza na tle NMS, ale nadal jest wiele do zrobienia w tym zakresie, aby dorównać do poziomu UE. Co piąty Polak dotknięty jest deprawacją materialną, a w co dziesiątym gospodarstwie sytuacja jest bardzo ciężka. Najtrudniej mają samotni rodzice z dziećmi na utrzymaniu oraz samotni mężczyźni. Najłatwiej – dwoje dorosłych z jednym lub dwojgiem dzieci.

W *Strategii Europa 2020* zadeklarowano spadek liczby osób dotkniętych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym o co najmniej 20 mln osób do 2020 roku. Polski wkład do realizacji tego celu to przynajmniej 1,5 mln osób wydzwigniętych z ubóstwa lub wykluczenia społecznego. Aby to zrobić należy monitorować zjawisko ubóstwa oraz deprawacji materialnej oraz wdrażać odpowiednie instrumenty.

Literatura

- Income poverty and material deprivation in European countries. *Eurostat Population and social conditions, Methodologies and working papers*. Eurostat, Luksemburg 2010, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5849337/KS-RA-10-030-EN.PDF/872d605c-ec9a-4ecd-85cd-cae2b0dc5d4e>.
- Perek-Białas, J.(2013). Deprawacja materialna starszych gospodarstw domowych w wybranych krajach Europy Środkowej i Wschodniej, *Acta Universitatis Lodzensis Folia Oeconomica*, nr 291, 293–304.
- Praca badawcza pt. *Dezagregacja wskaźników strategii Europa 2020 na poziom NTS 2 z zakresu pomiaru ubóstwa i wykluczenia społecznego* końcowy raport metodologiczny zawierający wyniki prac I i II etapu (2014). Warszawa: Centrum Badań i Edukacji Sta-

tystycznej GUS <http://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/statystyka-dla-polityki-spojnosci/realizacja-prac-metodologicznych-analiz-ekspertyz-oraz-prac-badawczych-na-potrzeby-polityki-spojnosci/dezagregacja-wskaznikow-europa-2020/>.

Strateg <http://strateg.stat.gov.pl>.

Baza danych Eurostatu <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>.

MATERIAL DEPRIVATION OF HOUSEHOLDS IN POLAND IN COMPARISON TO OTHER EU MEMBER STATES

Abstract

The article presents the level of material deprivation in Poland in the European Union and the new Member States (NMS12) using selected indicators . Also analyzed the impact of the composition of the household to the threat of severe material deprivation , and examined the relationship of material deprivation of economic poverty . The results indicate that there are differences in the financial situation of households in the EU countries , not only within individual countries but also between these countries for the same types of households. The article uses the method of ratio analysis , comparisons and analyzes.

Keywords: material deprivation, poverty and social exclusion, Europe 2020 Strategy,

Kody JEL: I32, D19